

інформацію не тільки при вивченні предмета, але й дуже часто із засобів масової інформації (телебачення, радіо, Інтернет тощо) це вміння є базовим для професійного вдосконалення спеціаліста після закінчення ним навчального закладу.

Приклади побудови ЕС наведені в роботах [2; 3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петрушин В.А. Экспертно-обучающие системы / В.А. Петрушин. – К.: Наук. думка, 1992. – 196 с.
2. Атанов Г.А. Обучение путем построения баз знаний для экспертных систем / Г.А. Атанов, И.Н. Пустынникова // Искусственный интеллект. – 1998. – № 2. – С. 42 – 48.
3. Атанов Г.А. Обучение и искусственный интеллект или основы современной дидактики высшей школы / Г.А. Атанов, И.Н. Пустынникова. – Донецк: Изд-во ДОУ, 2002. – 504 с.
4. Добраев Л.П. Смысловая структура учебного текста и проблемы его понимания / Л.П. Добраев. – М.: Педагогика, 1982. – 176 с.
5. Любарский Ю.Я. Интеллектуальные информационные системы / Ю.Я. Любарский. – М.: Наука, 1990. – 227 с.
6. Лимантов Ф.С. О природе вопроса / Ф.С. Лимантов // Вопрос. Мнение. Человек. – Л.: Уч. записки ЛГПИ им. Герцена, 1971. – Т. 497. – С. 4 – 20.

УДК 371

Г.І. Разумна

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Освіта є однією з найважливіших соціальних підсистем, яка відображає стан загального державного та соціального розвитку країни. Тому неправильно думати, що можна значно покращити сферу освіти, не вирішивши головних загальних проблем країни. Але разом із тим досвід багатьох країн показує, що швидке та успішне подолання економічних та соціальних проблем досягається тільки тоді, коли серед першочергових перетворень особлива увага приділяється реформам у сфері освіти та культури.

Освіта як суспільна функція повинна йти за змінами у суспільстві і при цьому впливати на нього, на його розвиток і зміни. Вона все більше розглядається як один із суттєвих факторів ефективного суспільного розвитку. Нововведення як у суспільстві, так і у вихованні та навчанні одночасно є результатом і найефективнішим шляхом і засобом перетворення суспільства й освіти. Таке положення неминуче веде до інновацій у змісті, методах, формах і організації навчально-виховної роботи, а також у відносинах “учитель – учень”. Система освіти повинна забезпечити розвиток молодого покоління і мусить бути відчиною для справжніх нововведень і в той же час повинна вміти створювати особистості.

Від освіти вимагається не тільки засвоєння, а й створення нового і крізь нього – виховання творчої особистості, тобто творча діяльність повинна стати складовою частиною повсякденної навчально-виховної роботи.

Процес та результат педагогічної діяльності – це справа величезного сенсу та суспільного значення, яка залежить від якості підготовки майбутніх вчителів, від їх педагогічної спрямованості, у тому числі і їх роботи у роки навчання в педагогічних вищих навчальних закладах.

Над проблемою підготовки вчителя до професійної діяльності працювало багато сучасних вітчизняних науковців. У зв'язку з цим доречно згадати наукові праці Н.Нічкало, В.Сидоренка, Д.Тхоржевського та ін.

Удосконалення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, розробка та застосування нових шляхів та методик підвищення професійно-творчих якостей

майбутніх вчителів знаходить своє відображення у дослідженнях О.Абдулліної [1], Н.Кузьміної [5]; В.Сластьоніна [7] та ін.

Проте, професійно-педагогічна діяльність – багатогранний об’єкт дослідження, який відображає об’єктивно існуючу різноманітність прояву її специфічних особливостей, тому виникає необхідність у дослідженні її сутності, змісту, що і стало метою цієї статті.

Відповідно до мети дослідження були визначені такі завдання:

1. Проаналізувати проблему діяльності на сучасному етапі.
2. Розкрити теоретичні основи і зміст теоретичного розуміння поняття “діяльності”.
3. Визначити структурні компоненти педагогічної діяльності.

В останнє десятиріччя проблема діяльності привертає до себе увагу представників суспільних наук, наук про людину. Причин тому багато. Перш за все треба підкреслити, що змінилось й продовжує змінюватися саме місце діяльності у сучасному житті. Соціальні процеси нашого суспільства потребують підходити до діяльності з науковообґрунтованих позицій, бо діяльність повинна бути цілеспрямованою. Діяльність приводиться у рух метою, доки нема мети – нема і діяльності, як тільки з’являється мета – може початися діяльність. Другою важливою рисою діяльності є її попередня розробка. Після постановки мети, людина аналізує ситуацію, у якій буде діяти, і обирає засоби досягнення мети, накреслює послідовність своїх майбутніх дій. Так будується ідеальна схема діяльності, яка визначається, з одного боку, метою, з іншого – ситуацією, в якій знаходиться діяч, та умови, в яких він діє. При розробці цієї схеми діяч спирається на своє знання ситуації, на знання можливих засобів досягнення мети та законів природи, які керують взаємодією й протіканням процесів в об’єктивній реальності.

Розвиток суспільства, науки, культури не тільки народжує нові види та типи діяльності, але й дозволяє ставити питання про їх проектування.

Сьогодні є й інший, теж дуже актуальний аспект проблематики діяльності. Створюється уява, що ми переживаємо свого роду “діяльнісний” бум. Бо виходить багато книг, статей, в яких відзначається важливість принципу “діяльності”, про необхідність діяльнісного підходу. Але розмови про діяльність не завжди відчиняють нові обрії у розумінні феноменів, які досліджуються, а іноді зводяться до простого навішування “діяльнісної” термінології на ті уявлення, які були і до цього добре відомі. Тракткування сутності діяльнісного підходу, полягає не тільки в увиразнюванні того тривіального положення, що людина – активно діюча істота, а й в аналізі специфічних для людини форм перетворення наявної дійсності.

Окремі науки соціально-гуманітарного профілю – соціологія, психологія, етика, естетика, педагогіка, методологія науки – з одного боку, просто змушені користуватися окремими визначеннями уявлення про діяльність, коли вони ведуть мову про соціальну діяльність, діяльність як предмет психології або педагогіки. З іншого боку, усі ці науки аналізують той тип діяльності, який виступає їх предметом і не розглядають діяльність як визначений тип відношення до діяльності в її чистому вигляді.

Вихідне розуміння діяльності пов’язане з виявленням визначеного типу відношень до всесвіту, до буття у ньому, який складає сутність діяльності. І тому, лише виходячи з такого розуміння, можливо розкрити теоретичні основи внутрішньої єдності усіх тих особливих видів активності людських суспільств, окремих груп та індивідів, у відношенні до яких ми використовуємо термін “діяльність”. Цей вихідний зміст теоретичного розуміння поняття “діяльності”, природно, не може не носити філософського характеру, його не можна зрозуміти та пояснити поза межами широкого філософсько-світоглядного контексту. Зрозуміло, що таке філософське трактування діяльності залишає відкритою масу питань, які пов’язані з конкретною реалізацією діяльності як визначеного типу буття у всесвіті, у реальному соціокультурному середовищі, з аналізом різноманітних форм та видів діяльності, їх структур та ін. Але без чіткого усвідомлення цього головного моменту у змісті поняття “діяльність” ми не можемо зробити предметом теоретичного міркування необхідні передумови використання поняття “діяльності” у рамках нашого дослідження.

У філософській літературі поняттю “діяльність” присвячено багато робіт у яких і наводиться його визначення, та розглянуті найбільш суттєві характеристики людської діяльності, її структура, а також запропоновані різноманітні класифікації видів діяльності та ін. У даному разі, спираючись на загально прийняті уявлення, ми вважаємо за потрібне виділити ті особливості діяльності, які стають найбільш важливими з точки зору наступного аналізу.

У загальному вигляді діяльність визначають як специфічну людську форму активності, змістом якої є цілеспрямована зміна й перетворення навколишнього середовища. Специфічним є те, що діяльність носить цілеспрямований характер, тобто вона є активністю, свідомо спрямованою на досягнення мети. Активність, яка не має мети, не є діяльністю.

Своє завершення діяльність знаходить у результаті. Його не завжди відрізняють від мети, хоча зрозуміло, що мета й результат це різні речі. Діяльність є проявом єдності зовнішнього й внутрішнього. Мета, аналіз умов, схема дій, вибір засобів – усе це ідеальна сторона діяльності. Фізична активність суб’єкта, взаємодія засобів з об’єктом або предметом діяльності, об’єктивні процеси, які містять у собі діяльність, результат – зовнішня сторона діяльності. Мета й результат не тотожні, вони розміщуються у різних площинах. На цей момент не завжди звертають увагу, визначаючи діяльність як “цілеспрямовану” активність. Якщо кінцевий результат співпадає (в якості міри) із метою, діяльність раціональна.

Індивід – діяч: ставить мету, вибирає засоби, планує послідовність операцій. Але разом із цим особистість індивіда та своєрідність і оригінальність, які можуть бути внесені у виконання операцій, не потрібні діяльності. У контексті нашого дослідження ми будемо розглядати професійно-педагогічну діяльність не з позицій уособлення, а із загальнофілософських позицій.

У загальнофілософському плані людська діяльність є способом існування й розвитку суспільства та окремої людини. Під діяльністю розуміється специфічно людська форма активного ставлення до навколишнього середовища, змістом якої є його доцільна зміна. Отже, поняття “діяльність” застосовується для визначення різноманітних відношень людини до світу, у ході яких формується й проявляється її сутність. До основних властивостей загального феномена діяльності слід віднести – цілеспрямованість, предметність, перетворюючий і усвідомлений характер, детермінованість суспільними умовами й спадкоємністю.

Ми розглядаємо розвиток поглядів на професійно-педагогічну діяльність майбутнього вчителя із педагогічної точки зору.

Педагогічні дослідження, в яких розглядається професійно-педагогічна діяльність в останні роки це [2;3;4;6;8;9;10 та ін.]. Проаналізуємо роботи, в яких викладені основні результати дослідження діяльності вчителя.

Н.Кузьміна визначає педагогічну діяльність як “множину взаємопов’язаних структурних і функціональних компонентів, які підпорядковані меті виховання та навчання зростаючого покоління і дорослих людей” [5]. Специфіку педагогічної діяльності вона бачить перш за все у тому, що її об’єктом є здібність людини, а продуктом – структурні компоненти останнього (знання, уміння, навички, риси характеру та ін.). Оскільки розв’язування педагогічних завдань проходить у процесі діяльності педагога, професійно-педагогічна діяльність в її концепції має статус онтологічної характеристики педагогічного завдання. Вона розглядає психологічну структуру як своєрідне відображення вимог педагогічної системи, і визначає цю структуру як взаємозв’язок і послідовність дій, які спрямовані на досягнення поставлених цілей шляхом розв’язання педагогічних завдань.

У концепції А.Щербакова [9] зроблено акцент на аналізі соціальних функцій вчителя, розроблені оригінальні критерії педагогічної майстерності вихователя та ефективності роботи вчителя-предметника. До числа безсумнівних переваг згаданої теорії можна віднести розроблені в її рамках науково-теоретичні основи формування особистості майбутнього вчителя у педагогічному вищому навчальному закладі.

Концепція В.Сластьоніна [7] відрізняється (від концепцій, які були розглянуті вище) тим, що структурно-функціональною одиницею аналізу діяльності він вважає не педагогічну задачу, а педагогічну дію. Але він дотримується загальної психологічної схеми аналізу діяльності і розкриває структуру педагогічної діяльності крізь структуру особистості вчителя. Концептуальну схему особистості він запозичує у К.Платонова (спрямованість, здібності, досвід і таке інше), до певної міри реалізуючі дослідження професійної діяльності.

Л.Спіріним [8] розглянута педагогічна діяльність не тільки як самостійна система, але й як компонент метасистеми – педагогічної системи – складної соціальної, динамічної системи керування.

Теоретичний аналіз літератури з проблеми професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя на сучасному етапі дозволив нам зробити висновки, що:

1) професійно-педагогічна діяльність майбутнього вчителя є актуальною проблемою та розглядається багатьма науковцями, і у цій галузі накопичений значний досвід;

2) поняття “діяльність” визначають як специфічну людську форму активності, змістом якої є цілеспрямована зміна й перетворення навколишнього середовища;

3) структурними компонентами професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя є педагогічна мета, навчальна інформація, форми педагогічних взаємодій, учні й педагоги, а у процесі досягнення педагогічних цілей носіями структурних компонентів стають люди, у діяльності яких ці компоненти вступають у взаємодію, утворюючи таким чином функціональні компоненти педагогічних систем. Цими компонентами є:

1) проєктуючий (перспективне планування завдань та засобів їх розв’язування у майбутній діяльності);

2) конструктивний (проєктування та моделювання навчально-виховного процесу, відбір і композиція навчального матеріалу);

3) комунікативний (спілкування та взаємовідносини з учнями, їх батьками, колегами, керівництвом);

4) організаторський (організація різноманітних форм навчальної та позакласної роботи);

5) гностичний (отримання знань про учнів, стан і успіхи навчально-виховного процесу, засвоєння передового досвіду).

Запропонована типологія основних компонентів педагогічної діяльності являє собою досить прогресивний підхід до дослідження її змісту і є сьогодні загальноприйнятною, але подальшого розвитку потребує процесуальний аспект професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего образования: Уч. пособие для студентов пед. институтов, слушателей института повышения квалификации, преподавателей пед. институтов.* – М.: Просвещение, 1984. – 208 с.
2. Беспалько В. П. *Слагаемые педагогической технологии.* – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Борисов В.В. *Формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності в умовах поетапної підготовки студентів педагогічного вузу: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02 / Укр.гос.пед.ун-т. ім.М.П.Драгоманова.* – К., 1997. – 18 с.
4. Кравченко Т.В. *Підготовка вчителя трудового навчання з основ кулінарії: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01.* – К., 1998. – 16 с.
5. Кузьмина Н.В., Гинецинский В.И. *Актуальные проблемы профессионально-педагогической подготовки учителей // Советская педагогика.* – 1982.– №8. – С.63–65.
6. Курок В.П. *Цілісна система загально-технічної підготовки вчителя трудового та професійного навчання: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01* Киев.гос.пед.ин-т им.М.П.Драгоманова. – К., 1993. – 18 с.
7. Сластенин В.А. *Профессионально-педагогическая подготовка учителя трудового обучения // Опыт, проблемы, перспективы: Материалы республиканского семинара.* – М.: МГПИ, 1976, – С. 5–24.

8. Спирин Л.Ф., Степанский М.А., Фрумкин М.А. Основы педагогического анализа. – Ярославль: ЯГПИ, 1985. – 86 с.
9. Щербаков А. И. Некоторые вопросы совершенствования подготовки учителя // Советская педагогика. – 1971. – №9. – С. 82–89.
10. Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Киев, 1986. – 46 с.

УДК 378.14

Л.Г. Сугейко

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Протягом останніх років ми стали свідками важливих змін в освіті України. Нові державні стандарти, концепції мовної освіти, постанови зумовлюють радикально переглянути викладання рідної мови не тільки в загальноосвітній школі, гімназії, ліцеї, коледжу, а й у вищих навчальних закладах. У державній національній програмі “Освіта. Україна ХХІ ст.” визначені стратегія, пріоритетні напрямки та шляхи створення системи безперервного навчання і виховання в Україні. Основними є відродження національної освіти, спрямування її на формування творчої особистості, забезпечення розвитку та становлення її морального здоров'я [1]. Нині посилилась увага до української мови та її вивчення насамперед тому, що вона, отримавши статус державної, розширює своє функціонування в різних сферах суспільної діяльності, є засобом мовленнєвого, інтелектуального розвитку людини, яка в сучасних умовах зможе вільно, комунікативно виправдано користуватися мовою у будь-якій життєвій ситуації. Тому тема нашого дослідження є актуальною, адже присвячена формуванню мовленнєвої компетенції студентів-першокурсників, а мовлення – це один із найважливіших показників культури людини, її мислення, інтелекту, української ментальності. Проблема формування мовленнєвої компетенції учнів, студентів знайшла своє відображення у працях О.М. Біляєва, В.Я. Мельничайка, Л.М. Паламар, М.І. Пентилюк, Т.Г. Мелехової та багатьох вчених – мовознавців.

Метою нашого дослідження було окреслити шляхи, що сприяють розвиткові особистості, здатної до творчої праці, до самонавчання протягом усього життя.

Для цього ми поставили завдання: на прикладі вправ аналітичного та конструктивного характеру, використовуючи традиційні методи і прийоми навчання, формувати у студентів мовну професійну підготовку удосконалювати мовленнєві уміння і навички, які складають основу мовленнєвої компетенції.

Здобуваючи вищу освіту, не кожен студент усвідомлює, що з усіх наук найперше йому слід опанувати мову, якою б він вільно, легко, точно, грамотно міг викладати свої думки, бо наше мовлення – це вираження нашої особистості.

Як свідчать спостереження, випускники загальноосвітніх шкіл недостатньо володіють мовленнєвою культурою. Бідність словникового запасу не дозволяє мовцям висловити думку чітко, виразно, різноманітно, перешкоджає налагодженню комунікації.

Важливим завданням вищої школи є усунення цих недоліків, тобто добре продумана організація процесу формування мовленнєвої компетенції студентів-першокурсників. Словник іншомовних слів визначає компетенцію як коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, значення, досвід. “Мовленнєва компетенція – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи письмового), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності” [3].

Навчання мови має бути зорієнтоване на “формування мовної особистості, яка забезпечує розширення функцій державної мови, творення україномовного середовища в